

Een Brabantse denier uit de dertiende eeuw in Sint-Truiden

Afgaande op het aantal dertiende-eeuwse denieren uit het hertogdom Brabant dat in Limburg door metaaldetectoristen gevonden wordt, moet besloten worden dat die munt in het toenmalige graafschap Loon wellicht de meest gebruikte muntsoort was. Loonse, Luikse of Vlaamse denieren worden hier veel minder gevonden.

In het voorjaar van 2019 werd in Sint-Truiden, in stortgrond die afkomstig is uit het centrum van Sint-Truiden, een fraaie denier uit de regeerperiode van Hendrik II (1235-1245) en Hendrik III (1248-1261) van Brabant gevonden. De munt heeft een doormeter van 12 mm en weegt 0,48 gram.

Op de voorzijde van de munt staat een wapenschild, afgeboord met een parelrand, met een voorstelling van een klimmende leeuw, met links daarvan een deel van een omschrift. Rechts van het schild staan geen letters. Wellicht is daar een deel van het omschrift weggefallen doordat de munt niet mooi gecentreerd is. Links van het schild staat **TIN**.

Een erg volledig overzicht van de Brabantse denieren van Hendrik II en III met een wapenschild met een klimmende leeuw, is te vinden in het werk van Aimé Haeck over Brabantse kleine denieren¹. Op de denieren waar links van het schild **TIN** staat, staat – als de munt mooi gecentreerd is – rechts **BAS. BASTIN** verwijst naar de naam van muntmeester Bastinus uit Leuven, aan wiens atelier deze munt kan worden toegeschreven.

Op de keerzijde staat een kruis met armen van gelijke lengte, waarvan de vorm typisch is voor de Brabantse munten uit die periode. In iedere kruisarm staat een bolletje op een stokje, onder iets dat op een gotisch gewelfje lijkt. Tussen de armen van het kruis staan de letters **B A S T**, een verwijzing naar dezelfde Bastinus. Het beeld op de keerzijde wordt afgeboord met een parelrand.

Bij het vinden van een middeleeuwse munt komt vanzelf de vraag naar boven wat die munt ooit voor haar bezitter betekend heeft. In het Rijksarchief te Hasselt wordt in het archief van de abdij van Sint-Truiden een cijnsregister bewaard waarin onder meer werd aangetekend wie in het jaar 1491 cijnzen verschuldigd was in het cijnshof van de proostdij². Die cijnzen waren bedragen die de bezitters van cijnsgoederen jaarlijks

Voorzijde

Keerzijde

¹ A. Haeck, *De Brabantse kleine denieren van de dertiende eeuw*, Dilbeek, 2016, p. 206-244.

² Rijksarchief Hasselt, *Archief van de abdij van Sint-Truiden*, nr. 800.

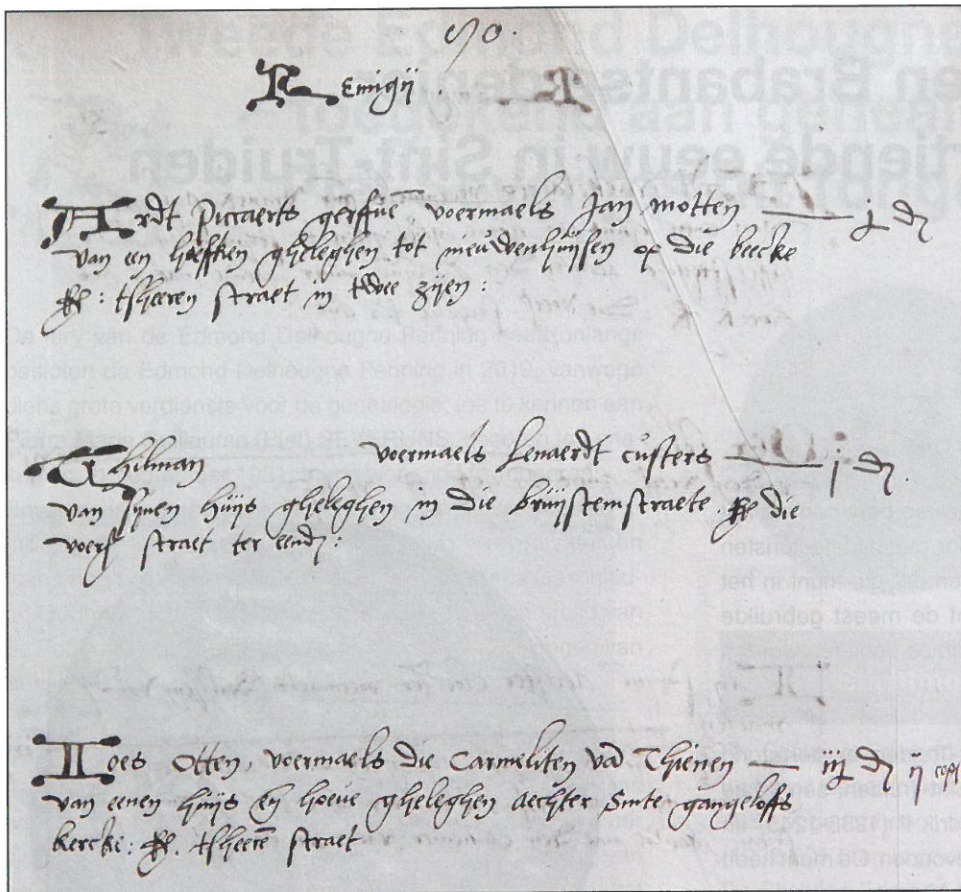

Remigii

Ardt Piccaerts gerffven, voermaels Jan Motten, $\frac{1}{2}$ denier van een hoefken ghelegghen tot Nieuwenhuijsen op die beecke, reengenoten 'tsheeren straet in twee zijen.

Thilman, voermaels Lenaerd custers, 1 denier van sijnen hujs ghelegghen in die Bruijstemstraete, reengenoten die voerscreven straet ter eender.

Joannes Otten, voermaels die carmeliten van Thienen, 2 $\frac{1}{2}$ denieren, 2 copi van eenen hujs ende hoeve ghelegghen achter Sinte Gangeloffs kercke, reengenoten 'tsheeren straet.

moesten betalen om die huizen of landerijen te mogen gebruiken. Cijnsgoederen werden voor onbepaalde duur, voor eeuwig, voor hetzelfde bedrag uitgegeven. De te betalen bedragen – de cijnzen dus – worden in dit register uitgedrukt in middeleeuwse munten, denieren, die niet noodzakelijk in 1491 nog in omloop waren. Alles wijst er op dat die bedragen de oorspronkelijke bedragen zijn, waarvoor die landerijen in de middeleeuwen, toen er nog denieren gebruikt werden, in cijns waren uitgegeven, of dat het eerste geschreven register werd opgesteld in een tijd toen er nog daadwerkelijk met denieren betaald werd. Omstreeks 1500, toen dit register gebruikt werd, waren niet langer zilveren denieren het courante betaalmiddel, maar grotere zilveren stuivers.

Het register is ingedeeld in negen delen, naargelang de datum waarop de cijnzen betaald moesten worden. In het hoofdstuk met de cijnzen die betaald moeten worden op de feestdag van Sint-Remigius (1 oktober of 13 januari), staan op bladzijde 80 cijnzen vermeld die verschuldigd zijn door de erfgenamen van Ardt Piccaerts, door een zekere Thilman en door Johannes Otten.

De aantekeningen in het register van het cijnshof van de proostdij leren ons dat de erfgenamen van Ardt Piccaerts in 1491 het equivalent van een halve denier moesten betalen omdat zij gebruik maakten van een hoefken ghelegghen tot

Nieuwenhuijsen in Sint-Truiden. Het hof lag aan een beek en grensde aan twee zijden aan een openbare weg. De samensteller van het register meldt dat deze cijns voordien betaald werd door Jan Motten. Wellicht was deze cijns in oudere registers terug te vinden onder zijn naam. Thilman, waarvan de samensteller van het register blijkbaar de familienaam niet kende, was het equivalent van 1 denier verschuldigd voor zijn huis in de Brustemstraat. In een ouder cijnsregister was dit goed terug te vinden onder de naam van Lenaerd Custers. Johannes – hier afgekort tot Joes – Otten, bezat een huis en hof achter de Sint-Gangulfuskerk in Sint-Truiden. Het goed grensde aan de openbare weg, en was voorheen bezit geweest van het klooster van de Karmelieten in Stienen. Otten betaalde jaarlijks 2 $\frac{1}{2}$ denieren en 2 copi³ voor het gebruik van dit goed. Blijkbaar volstond een halve denier in het middeleeuwse Sint-Truiden om de cijns of het jaarlijks gebruiksrecht te betalen voor een hoefken. Met een denier volstond je voor een hujs, 2,5 denieren en 2 copi, of 3 denieren, volstonden voor eenen hujs ende hoeve. We mogen er dus van uitgaan dat de persoon die deze denier in de dertiende eeuw verloren heeft, een aanzienlijk bedrag kwijt was en wellicht nog lang naar zijn verloren bezit gezocht heeft ...

Rombout Nijssen en Mario Raeymaekers

³ De copi was een onderdeel van de denier. Eén denier was twee obolen waard, en de obool was twee copi waard. De denier en de obool bestonden als reële munten. De obool woog half zoveel als een denier, en was ook half zoveel waard. De copi bestond niet als werkelijke munt. Hij komt alleen in boekhoudkundige stukken voor. Als je er iemand twee verschuldigd was, betaalde je een obool.

